

Tišina mašine. Tonku za spomen

Željka Čorak

Prisutnost Tonka Maroevića (Split, 22. X. 1941. – Stari Grad, 11. VIII. 2020.) na radnom mjestu objavljivao je začudan zvuk, kuckanje pisane mašine u vrijeme bezvučnosti računala. Ostatak tišine nije se predavao neizbježnoj mobitelskoj zvonjavi. Tonko nije imao mobitela. Da ga je imao, ne bi bilo trenutka kad taj ne bi emitirao neki signal. Ali nije odustajao od tog aparata tek iz obrane vlastitog vremena. Prvenstveni razlog bio je taj što ne bi mogao s istim kriterijima odgovoriti pojačanoj komunikaciji. Telefon je ipak napuštao s vremena na vrijeme. Mobitel je sprava koja se ne da napustiti. A vlastito vrijeme stavljao je na raspolaganje drugima: kolegama povjesničarima umjetnosti, studentima, umjetnicima, nadobudnim piscima, novinarima... U ono vrijeme koje se nije prelilo u tuđe živote ispisao je nesagledivu i neprebrojivu količinu radova. Kad mu je Institut za sedamdeseti rođendan sastavljao bibliografiju, negdje oko osamstote jedinice ustanovilo se da nedostaje deset godina...

Na Institutu za povijest umjetnosti Tonko Maroević proveo je cijeli radni vijek: ako se ne računaju one godine, od 1963. do 1970., kad je, odmah po diplomu (iz komparativne književnosti i povijesti umjetnosti), bio asistent profesora Milana Preloga na katedri srednjega vijeka. Na to je mjesto zatim, također odmah po diplomu, došao Igor Fisković, dok je Tonko premješten na Institut, duboko vjerujući da je ta varijanta mnogo povoljnija za njegov znanstveni i književni rad. I na Odsjeku i na Institutu živjele su i radile tada velike figure ne samo naše povijesti umjetnosti, nego zaista naše sveukupne kulture. Milan Prelog i Grgo Gamulin bili su spomenički likovi; Radovan Ivančević, Marija Planić-Lončarić bili su čiste iskre duha i naobrazbe. Na Institut su redovito dolazili Miroslav Brandt, Predrag Vranicki, Vojmir Vinja, Gajo Petrović, Mirjana Gross, Nada Klaić... Razgovori naših velikih profesora znali su nam biti sati dodatnih studija, a mladi, skromni, živahni Tonko Maroević bio je sjajan sugovornik. S Grgom Gamulinom dijelio je književne, prevodilačke, talijanističke, ako se hoće zavičajne interese; s Milanom Prelogom onu nenadoknadivu kulturološku dimenziju po kojoj se znanost razlikuje od obrta. Prostorna stiješnjenost Instituta na Filozofskom fakultetu imala je nekih pozitivnih strana, međusobnu bliskost i zainteresiranost, pojačanu još na danas već mitskim terenima, posebno na dubrovačkom području.

Pravi, izborni zavičaj Tonka Maroevića bio je biblioteka. Kad je s ocem kao dječak došao u Zagreb i vidio staru Sveučilišnu knjižnicu, odlučio je gdje će živjeti. U Splitu je završio Klasičnu gimnaziju, zatim u Zagrebu Filozofski fakultet, i tu je ostao, kao brojni talentirani pisci, povjesničari umjetnosti, umjetnici njegova naraštaja – Igor Zidić, Zvonimir Mrkonjić, Igor Mandić, Mani Gotovac, Mirko Tomasović... zapravo svi osim Tonča Petrasova Marovića. Doktorirao je 1976. s temom *Likovna umjetnost u hrvatskoj književnosti od moderne do danas*, živeći cijeli život jednako u književnosti i likovnim umjetnostima. Već 1965. izašla mu je prva, zapažena zbirka pjesama, *Primjeri*. Nakon nje objavio je još osam zbirki. Od slobode, nazovimo to tako, gotovo informelnog strukturiranja rečenice do klasičnog izričaja, njegovu poeziju karakterizira obilje asocijacija i referenca, živ dijalog s literaturom i kulturom svijeta. Bio je najveći poznavatelj stare hrvatske književnosti, aktivno raspoložujući jezikom i literarnim oblicima prošlih razdoblja. Volio se igrati formom soneta, na više jezika, posebno u prigodnicama i poslanicama. Sastavio je dvije antologije suvremenog hrvatskog pjesništva i dvije katalonskog pjesništva. Posebno su ga zanimala hrvatsko-talijanske književne veze, s naglaskom na najmanje poznatom devetnaestom stoljeću. Objavio je šest knjiga književnih kritika i eseja, te golem broj prijevoda s talijanskog, katalonskog, španjolskog, francuskog, slovenskog jezika. Prevođeci Borgesa napisao je knjigu *Borgesov čitatelj*. Posebno značenje ima njegov antologijski izbor iz Marulićeve poezije, s Mirkom Tomasovićem, *Plavca nova*, knjiga koja je u "hrvatskom proljeću" značila jednu od referentnih točaka samosvijesti hrvatskoga naroda. Više kazališnih predstava nosi biljeg njegova udjela; ne mogu se preskočiti Queneauove *Stilske vježbe* u njegovu prijevodu i adaptaciji, u suradnji s Tomislavom Žirom Radićem... Uredio je brojna izabrana i sabrana djela, posebno za Matičinu ediciju *Stoljeća hrvatske književnosti*, među ostalima Petraku, Paljetku, Mrkonjiću, Šoljanu, Maruni, Slobodanu Novaku, Desnici, Golubu, Marinkoviću... Suradivao je s Leksikografskim zavodom "Miroslav Krleža", s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom, mnogim drugim javnim institucijama. Bio je član bezbrojnih žirija i komisija i mnogih uredništava; ne treba zaboraviti da je bio, u svim mogućim mandatima, nadasve tolerantan i pravedan predsjednik Znanstvenog vijeća Instituta... Predavao je na domaćim i stranim sveučilištima i bio mentor brojnim doktorskim disertacijama.

Barem jednako opsežan bio je njegov rad na likovnom polju, gdje bibliografija znanstvenih i stručnih radova premašuje četveroznamenkastu brojku. Baveći se prije svega modernom i suvremenom umjetnošću, napisao je neizbrojivu količinu predgovora i pogovora u katalozima izložaba. Autor je više od dvadeset kapitalnih monografija, od Nives Kavurić-Kurtović, Marina Tartaglie, Koste Angelija Radovanija, Vojina Bakića, Zlatka Boureka, Zlatka Kesera, Zlatka Kauzlarića-Atača, Ante Kuduza, Antuna Zuppe, Antuna Babića, Raoula Goldonija, Jakova Bratanića, Ede Murtića, Vatroslava Kuliša, Ivana Lovrenčića, Šime Perića, Ivica Šiška, Hrvoja Šercara, Željka Lapuha, Miroslava Šuteja – do zadnje, posmrtno izašle, Ivana Lesiaka... Jednako je iznova tumačio i vrednovao klasike dvadesetog stoljeća, kao što je prepoznavao i prihvaćao govor najmlađih. Imao je svoje preference, ali ni u čemu nije bio dogmatičan, zazirući od ideje ravnocrtna povijesti.

2002. postao je redovni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u Razredu za književnost. Prije toga bio je

član-suradnik u Razredu za likovne umjetnosti, kao i njegov kolega i bivši profesor Radovan Ivančević. U tom je likovnom razredu bio predložen za redovnog člana, ali prijedlog nije prihvatio, jer je smatrao da mu ne dolikuje ući u Akademiju prije Radovana Ivančevića. Imajući jednako pokriće u Razredu za književnost, od toga je Razreda kasnije predložen i taj je prijedlog prihvatio.

Dobio je brojna priznanja, među ostalim nagradu “Vladimir Nazor” za životno djelo, te “Goranov vijenac” za pjesnički opus. Italija mu je dodijelila odličje “Commendatore della Repubblica Italiana”.

Postoji jedno rijetko priznanje koje se može steći samo na najteži način, ulogom cijeloga života. To je priznanje neopisiva praznina ostavljena u srcima prijatelja, kolega, suradnika... neponovljivo priznanje iskazano u nezapamćenoj žalosti Hrvatske. Na našem Institutu još će nam se dugo pričinjati da čujemo kuckanje Tonkove pisaće mašine.